

वैदेशिक रोजगार र यसले समाजमा ल्याएको परिवर्तन
पर्वत जिल्ला मुडिकुवा गा वि स का वैदेशिक रोजगारमा संलग्न परिवारको एक
समाजशास्त्रीय अध्ययन

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र संकाय अर्न्तगत

स्नातकोत्तर

तहको उपाधि प्राप्तिको लागि समाजशास्त्र

केन्द्रीय विभागमा प्रस्तुत

शोधपत्र

प्रस्तुतकर्ता

सुनिता देवी शर्मा

रोल नं. : ३४ / २०७० / २०७१

सिम्बोल नं / परिक्षा रोल नं २५४९

रजिष्ट्रेशन नं ६- २ -४८ - १५८३ - २००८

समाजशास्त्र केन्द्रीय विभाग

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

कीर्तिपुर, काठमाडौं

त्रिभुवन विश्वविद्यालय
मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र संकाय
समाजशास्त्र केन्द्रिय विभाग

सिफारिस पत्र

त्रि.वि., मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र संकाय अर्न्तगत समाजशास्त्र विषयको स्नाकोत्तर तहको आंशिक आवश्यकता परिपूर्तिको लागि छात्रा सुनिता देवी शर्माद्वारा तयार पारिएको वैदेशिक रोजगार र यसले समाजमा ल्याएको परिवर्तन : पर्वत जिल्ला मुडिकुवा गा वि स का वैदेशिकरोजगारमा संलग्न परिवारको एक समाजशास्त्रीयअध्ययननामक शोधपत्र मेरो निर्देशनमा तयार पारिएको हो । अतः यस शोधपत्रको अन्तिम मूल्याङ्कनका निम्ति सिफारिस गर्दछु ।

मिति : २०७४ / ४ / २७

.....
डा. सुरेन्द्र मिश्र
शोधनिर्देशक

त्रिभुवन विश्वविद्यालय
मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र संकाय
समाजशास्त्र केन्द्रीय विभाग
कीर्तिपुर, काठमाडौं

स्वीकृति पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र संकाय अर्न्तगत समाजशास्त्र विषयको स्नाकोत्तर तहको उपाधि प्राप्तिका लागि छात्रा सुनिता देवी शर्माद्वारा तयार पारिएको यस शोधपत्र “वैदेशिक रोजगार र यसले समाजमा ल्याएको परिवर्तन: पर्वत जिल्ला मुडिकुवा गा वि स का वैदेशिक रोजगारमा संलग्न परिवारको एक समाजशास्त्रीय अध्ययन” लाई स्वीकृति प्रदान गरिएको छ ।

शोधपत्र मुल्याङ्कन समिति

विभागीय प्रमुख

.....

प्रा. डा. तुलसीराम पाण्डे

आन्तरिक परीक्षक

.....

डा.सुरेन्द्र मिश्र

बाह्य परीक्षक

.....

२०७४/ ४/ २७

डा.टिका गौतम

कृतज्ञता ज्ञापन

सर्वप्रथम अध्ययन क्षेत्रका सम्पूर्ण उत्तरदाताहरुमा अमूल्य समय दिई जानकारी प्रदान गरिदिनु भएकोमा कृतज्ञता प्रकट गर्दछु । प्रस्तुत शोधपत्र तयार गर्ने क्रममा अमूल्य समय दिई उपयुक्त निर्देशन, सरसल्लाह, सहयोग र प्रेरणा दिनु हुने मेरा शोध निर्देशक त्रिभुवन विश्वविद्यालय समाजशास्त्र केन्द्रीय विभागका आदरणीय गुरु डा. सुरेन्द्र मिश्र प्रति हृदयदेखि नै आभार व्यक्त गर्दछु । उहाँको सहयोगबिना यो शोधपत्र पूरा हुने थिएन ।

त्यसैगरी समाजशास्त्र केन्द्रीय विभागप्रति आभारी छु, जुन विभागले मलाई यस विषयमा शोध गर्ने अनुमति र अध्ययन गर्ने अवसर प्रदान गरेको छ । साथै यस विभागका विभागीय प्रमुख प्रा डा. तुलसीराम पाण्डे प्रति पनि म अनुगृहित छु । यस शोधपत्र पूरा गर्न महत्वपूर्ण सल्लाह, सुझाव र सहयोग गर्ने मेरो जीवनसाथी सुरज सुवेदी, आदरणीय वुवा विष्णु प्रसाद पौडेल, आमा पार्वती पौडेल, दाजु मिलन पौडेल, बहिनी शोभा शर्मा साथै मलाई सदा प्रेरणा, आर्शिवाद र आर्थिक सहयोग गर्नु हुने मेरा सम्पूर्ण घरपरिवार तथा आफन्तजनहरुलाई हृदयदेखि आभार व्यक्त गर्दछु । अन्तमा यस.यस. कम्प्युटर सेन्टर गौतमचोक भरतपुर चितवन लाई पनि धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

सुनिता देवी शर्मा
त्रिभुवन विश्वविद्यालय
कीर्तिपुर

विषय सूची

पेज नं.

अध्याय - एक : परिचय	१-८
१.१ अध्ययनको पृष्ठभूमि	१
१.२ वैदेशिक रोजगारको इतिहास	३
१.३ वैदेशिक रोजगारको प्रकृया	४
१.४ समस्याको कथन ५	
१.५ अध्ययनको उद्देश्य ६	
१.६ अध्ययनको महत्व ७	
१.६ अध्ययनको संगठनात्मक स्वरूप	८
अध्याय - दुई : पूर्व साहित्यको समिक्षा	९-१५
२.१ वैदेशिक रोजगारसम्बन्धी विद्यमान ऐन तथा नीति-नियम	१४
२.३ वैदेशिक रोजगारलाई सैद्धान्तिक दृष्टिकोणबाट हेर्दा	१७
अध्याय - तीन : अनुसन्धान पद्धति	१८-२२
३.१ अध्ययन क्षेत्रको औचित्य	१८
३.२ अनुसन्धान ढाँचा	१८
३.३ तथ्याङ्कको प्रकृति र स्रोत	१९
३.४ समग्र नमुना छनौट विधि	१९
३.५ स्थलगत अध्ययन	१९
३.६ तथ्याङ्क संकलनविधि	१९
३.६.१ घरधुरी सर्वेक्षण	२०
३.६.२ अन्तर्वार्ता	२०
३.६.४ समुह छलफल	२०
३.६.५ वैयक्तिक अध्ययन	२१
३.७ तथ्याङ्कविश्लेषण	२३

३.८	अध्ययनको सिमा	२३
अध्याय - चार : उत्तरदाताको सामाजिक तथा जनसांख्यिकीय विवरण		२४-३६
४.१	उमेर र लिङ्गगतविवरण	२५
४.२	उमेर २७	
४.३	शिक्षा	२८
४.४	समुदायगत विवरण	२९
४.५	पुर्व पेशा	३०
४.६	हालको पेशा	३१
४.७	आम्दानी	३२
४.८	जमिन	३४
४.९	घर	३६

अध्याय - पाँच

वैदेशिक रोजगारले ल्याएको सामाजिक तथा आर्थिक परिवर्तन ३७ - ४८

५.१	वैदेशिक रोजगारमा संलग्नहरुको सामाजिक अवस्था	३७
५.२	वैदेशिक रोजगारमा जानुपर्ने कारण	३७
५.३	आर्थिक विवरण	३८
५.३.१	आर्जित रकमको उपयोग ३९	
५.४	सीप ४१	
५.४.१	भाषा ४२	
५.५	आर्थिक परिवर्तन	४३
५.६	सामाजिक परिवर्तन	४५
५.७	वैदेशिक रोजगारप्रतिको आर्कषण	४६
५.८	वैदेशिक रोजगारमा पुन जाने संभावना	४७
५.९	वैदेशिक रोजगारले समाजमापारेको परिवर्तनसम्बन्धी विश्लेषण	४७
५.१०	वैदेशिक रोजगारको सम्बन्धमा समाजले मूल्यांकन गरेको धारणा	४८

अध्याय- छ : सारांश र निष्कर्ष

४९-५३

६.१ सारांश

६.२ निश्कर्ष ५१

सन्दर्भग्रन्थसूची ५४- ५५

प्रश्नावली ५५- ६५